

2021

ZAKLJUČNA PROJEKTNÁ NALOGA

AFIZE SHABANI

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT

ZAKLJUČNA PROJEKTNÁ NALOGA

AFIZE SHABANI

KOPER, 2021

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT

Zaključna projektna naloga

PODJETNIŠTVO IN ISLAM

Afize Shabani

Koper, 2021

Mentorica: doc. dr. Jana Hojnik

ZAHVALA

Zahvalo namenjam mentorici doc. dr. Jani Hojnik, za vso podporo, vztrajnost, pomoč in zaupanje.

Zahvaljujem se tudi podjetnikoma, katera sta mi bila v veliko pomoč pri raziskovalnem delu.

Posebna zahvala gre moji družini in prijateljem, ki so me najbolj podpirali in me spodbujali tako pri študiju, kot pri izvedbi same naloge.

Zahvaljujem se tudi vsem, ki so pripomogli k izvedbi naloge.

POVZETEK

Zaključna projektna naloga je osredotočena na temelje islamskega ekonomskega sistema.

V nalogi je predstavljen popoln islamski ekonomski sistem, ki temelji na načelih šeriatskega prava iz glavnih virov Korana in Sune. V teoretičnem delu je predstavljeno podjetništvo in religija ter islamski ekonomski sistem in islamsko podjetništvo. V praktičnem empiričnem delu smo pa predstavili poslovanje islamskih podjetnikov in njihove razlike v poslovanju.

Ključne besede: ekonomski sistem, podjetništvo, islam, islamski ekonomski sistem, islamsko podjetništvo, šeriatsko pravo, religija.

SUMMARY

The final project task focuses on the foundations of the Islamic economic system. The thesis presents a perfect Islamic economic system based on the principles of shariah law from the main sources of the Qur'an and Sunnah. The theoretical part presents entrepreneurship and religion, as well as the Islamic economic system and Islamic entrepreneurship. In the practical empirical part, we presented the business of Islamic entrepreneurs and their differences in business.

Keywords: economic system, entrepreneurship, Islam, Islamic economic system, Islamic entrepreneurship, shariah law, religion.

UDK: 33.012.2:28(043.2)

VSEBINA

1	Uvod	1
1.1	Opre delitev obravnavanega problema in teoretičnih izhodišč	1
1.2	Namen in cilji zaključne naloge	3
1.3	Metode za doseganje ciljev zaključne naloge	3
1.4	Predpostavke in omejitve pri obravnavanju problema	3
2	Podjetništvo	5
2.1	Opre delitev podjetništva	5
2.2	Opre delitev podjetnika	6
3	Religija	7
3.1	Vloga religije v ekonomiji	7
3.2	Vloga med religijo in ekonomijo	7
4	Islam	8
4.1	Prerok	8
4.2	Pet stebrov islama	8
4.2.1	Izpoved vere oz. šahada	9
4.2.2	Ritualna molitev oz. salat	9
4.2.3	Miloščina oz. zekat	10
4.2.4	Post oz. saum	10
4.2.5	Romanje v Meko oz. hadž	10
4.3	Koran in hadisi	11
5	Islamski ekonomski sistem	12
5.1	Šeriatsko pravo oziroma božji zakon	12
5.1.1	Viri šeriatskega prava	13
5.2	Islamsko podjetništvo	13
5.2.1	Islamski vidiki poslovanja:	14
5.2.2	Vloga podjetniške etike danes	14
5.3	Pravne šole	15
5.4	Mušareka	16
5.5	Mudareba	16
6	Prepovedani elementi	18
6.1	Riba	18
6.2	Gharar	18
6.3	Maysir	18

6.4 Haram.....	19
7 Empirični del.....	20
7.1 Načrt raziskave.....	20
7.1.1 Kvalitativna analiza podatkov	20
7.1.2 Predstavitev vzorca	20
7.1.3 Metoda raziskovanja	20
7.1.4 Raziskovalni instrument	21
7.1.5 Postopek zbiranja podatkov	21
8 Sklep.....	26
Literatura in viri.....	29
Priloga	31

PREGLEDNICE

Preglednica 1: Primerjava odgovorov podjetnika A in podjetnika B.....	26
---	----

1 UVOD

V vsaki državi, regiji in mestu živijo različni ljudje z različnimi kulturami in različnimi verami, s tem, da se tisti, ki živijo v tujini, le kulturno prilagodijo državi, v kateri prebivajo, ne pa tudi versko. V Sloveniji se večina tujcev prilagaja kulturi, ampak se vsak drži svoje vere v svoji meri.

V naši raziskovalni nalogi želimo raziskati, kako močno se muslimanski podjetniki v Sloveniji držijo islamskih načel tako v poslovanju kot tudi v vsakdanjem življenju.

V nadaljevanju bomo predstavili opredelitev obravnavanega problema in teoretičnih izhodišč, namen in cilje zaključne projektne naloge, metode za doseganje ciljev in predpostavke ter omejitve pri obravnavanju problema.

1.1 Opredelitev obravnavanega problema in teoretičnih izhodišč

Natančna opredelitev za podjetništvo ne obstaja, saj so si mnogi avtorji podjetništvo razlagali različno. Podjetništvo je na splošno opredeljeno kot zmožnost oblikovanja uspešne gospodarske dejavnosti na podlagi ustvarjalnih človeških gospodarskih dejavnosti. Podjetništvo lahko opredelimo kot ustvarjanje inovativne gospodarske organizacije oziroma mreže organizacij za rast ali dobiček na podlagi tveganj in negotovosti. Bistvene značilnosti podjetništva so finančno tveganje, eksperimentiranje, negotovost in raziskovanje. Posamezniki oz. podjetniki tvegajo svoj čas, svojo kariero in tudi kapital, kadar ustvarjajo vrednosti v podjetništvu. Za izdelavo izdelkov morajo podjetniki iskati in doseči veliko znanja v zvezi z želenimi izdelki za prodajo. Podjetništvo je proces izdelovanja nečesa novega z vlaganjem potrebnega časa in truda, prevzemom finančnih, fizičnih in socialnih tveganj ter sprejemanjem ustreznih nagrad v obliki osebne in denarne neodvisnosti ter zadovoljstva (Lajović 2010).

Stevenson in Jarillo (1990) sta podjetništvo opredelila kot »proces, v katerem posamezniki – bodisi sami bodisi znotraj organizacij – iščejo priložnosti ne glede na vire, ki jih trenutno obvladujejo«. Avtorja poudarjata, da gre pri podjetništvu za iskanje priložnosti ne glede na kontekst organizacije ali novosti. Nuna definicija odpira svet podjetništva, da vključi tiste samostojne projekte, ki lahko vključujejo le individualen delovni čas, in podjetniške dejavnosti, ki lahko vključujejo ustvarjanje delovnih mest za večje število ljudi (Stevenson in Jarillo 1990, 23).

Iannaccone (1998, 1942) trdi, da sta ekonomija in religija tesno povezani in posledično vplivata druga na drugo in, čeprav se tega skoraj vsi zavedamo, se o tem vplivu še vedno zelo malo govori. Znanstveniki trdijo, da ima vsaka religija temeljno vlogo pri poslovanju, čeprav dandanes namenimo premalo pozornosti temu, kako in zakaj religija vpliva na poslovanje.

Opuščanje religije kot dejavnika gospodarstva ni pričakovano glede nedavnih predlogov Iannaccone (1998).

Glede zgornje trditve, ki pravi, da religija vpliva na poslovanje, smo se odločili, da bomo raziskovali vpliv religije islam na poslovanje izbranih podjetnikov. Podjetništvo v islamu se razlikuje v tem, da poslovne dejavnosti vključujejo vodenje poslov, ki morajo biti skladni z moralnimi in etičnimi standardi islamske prakse, kar pomeni, da je treba poslovati po načelih šeriatskega prava, ki prepoveduje kakršno koli poslovanje z orožjem, obrestmi, svinjino in alkoholom ter z igrami na srečo. V islamu posamezniki poslujejo v kontekstu religije, pri čemer morajo biti poslovne dejavnosti osredotočene na ugajanje bogu Alahu. V poslovanju morajo muslimani izpolnjevati verske obveznosti in prispevati h koristi družbe kot celote. Muslimani morajo v poslovanju biti pošteni, upoštevati morajo svobodo človeka, varovati pravice prodajalcev in kupcev, se medsebojno spoštovati in si zaupati, služiti morajo na zakonit (halal) način ter ne smejo upoštevati obresti, saj je le ta haram oz. nezakonit (Hoxha 2013).

Islamski podjetniki morajo, tako kot vsak musliman, opraviti glavne dolžnosti islama, ki jih imenujemo pet stebrov. Prvi steber je *šahada*, ki pomeni izpovedovati vero v edinega boga Alaha. Sledi drugi steber *salat*, ki predstavlja molitev petkrat na dan. Tretji steber je *Zakat* in je obvezna miloščina, ki znaša 2,5 % od premoženja posameznikov. Predzadnja dolžnost, ki jo morajo muslimani izpolniti, je *ramadan* oz. post, ki se ga muslimani držijo od sončnega vzhoda do zahoda. Zadnji steber, ampak ne najmanj pomemben, je *Hadž* oziroma romanje v Meko, ki ga morajo muslimani opraviti v določenem času vsaj enkrat v svojem življenju (Hoxha 2013).

Koran in izreke ter tradicije Mohameda (a'hadith) sta glavna vira za tvorjenje osnove islamske misli. Koran ni le knjiga napotkov za islamske pripadnike, ampak se doživlja kot dobesedna beseda Alaha. Kadar besede niso jasne, jih muslimani preverijo v hadithih za razlago pomena določenih verzov (Beekun in Badawi 1999).

Muslimane pri podjetništvu poleg finančnega dobička motivira tudi to, na kakšen način so ta dobiček dosegli in koliko verskih dolžnosti so opravili. S tem, da opravijo vse dolžnosti in dosežejo uspeh po načinu halal, si zagotovijo rajsko posmrtno življenje.

V zaključni projektni nalogi želimo predstaviti islam v podjetništvu in njegov vpliv na poslovanje izbranih podjetnikov, ki pripadajo islamski skupnosti, saj menimo, da je poznavanje verskih raznolikosti pomembno tako v podjetništvu kot tudi v vsakdanjem življenju.

1.2 Namen in cilji zaključne naloge

Namen zaključne projektne naloge je proučiti pomen vere v podjetništvu in vpliv islamske vere na podjetniško prakso. Ponuditi želimo dojemanje religije in njenega vpliva na podjetniško vedenje z vidika tistih, ki so neposredno vpleteni v vsako versko prepričanje in podjetniško vedenje.

Raziskovanje bo osredotočeno na dva islamska podjetnika v Sloveniji. Na primeru teh podjetnikov bomo s pomočjo polstrukturiranega intervjuja raziskali, kako islam vpliva na poslovanje in koliko se ti podjetniki v poslovanju držijo islamskih načel.

Glavni cilj zaključne projektne naloge je predstaviti podjetništvo v islamu na primeru dveh podjetnikov.

Sprotni cilji so naslednji:

- s pomočjo literature predstaviti raznolikosti islamskega podjetništva;
- opredeliti vero in njene posamezne dejavnike;
- proučiti vpliv vere na poslovanje s pomočjo intervjuvanja dveh podjetnikov, ki pripadata islamski skupnosti;
- raziskati, koliko se podjetniki islamske veroizpovedi v Sloveniji v poslovanju držijo islamskih načel.

1.3 Metode za doseganje ciljev zaključne naloge

Zaključna projektna naloga zajema dva dela. V prvem delu je osnovni teoretični del, v drugem delu pa empirični del. V prvem delu smo proučili bistveno literaturo na temo islamskega podjetništva v angleškem, bosanskem in albanskem jeziku. To pomeni, da smo v teoretičnem delu proučili glavne opredelitve za preprostejše razumevanje empiričnega dela. Pri empiričnem delu pa smo uporabili kvalitativni pristop, kjer smo izpeljali intervju z dvema podjetnikoma islamske pripadnosti v Sloveniji. Intervju je vseboval vprašanja v zvezi z upoštevanjem islamskih zakonov v podjetništvu. Uporabili smo metodo delno strukturiranega intervjuja, saj smo vnaprej pripravili vprašanja, ampak se obenem tudi prilagodili pogovoru med intervjujem.

1.4 Predpostavke in omejitve pri obravnavanju problema

Domnevali smo, da bo skladnost intervjuja, ki ga bomo opravili z dvema podjetnikoma, zagotovila skladne rezultate, s katerimi bomo lahko predstavili podjetništvo v islamu.

Omejitev smo videli predvsem v literaturi. Islamsko podjetništvo v Sloveniji ni prisotno, zato smo bili glede razpoložene literature omejeni, kar pomeni, da smo podatke črpali iz angleških, bosanskih in albanskih virov.

Predvidevali smo, da bodo izbrani podjetniki pripravljene sodelovati v raziskavi in bodo podali svoje resnično mnenje.

2 PODJETNIŠTVO

Izraz podjetništvo vključuje vse dejavnosti posamične skupine ali posamičnega podjetnika. Dejavnosti podjetnikov vodijo od tržne potrebe oz. tržne priložnosti preko organiziranja in ustvarjanja ter kombiniranja potrebnih virov do izpolnitve poslovnih priložnosti in ustvarjanja novih vrednosti (Glas 2002).

Podjetništvo je proces, ki se ukvarja z ustanovo in težavami managementa. Ukvarjati se mora tudi z novimi obstoječimi podjetji in tudi s podjetniškimi obnašanji že obstoječih velikih podjetij. Podjetništvo pozitivno vpliva na rast in razvoj gospodarstva ter na dobiček, razvoj in rast določenih podjetij (Antončič 2002).

2.1 Opredelitev podjetništva

Skozi zgodovino so mnogi avtorji podjetništvo razlagali na različne načine, kar pomeni, da zaradi raznolikih mišljenj podjetništva ne moremo natančno opredeliti, saj bi to bilo ali preobsežno ali neuporabno in nenatančno (Lajović 2010).

Najzgodnejša definicija podjetništva je podana v osemnajstem stoletju in je podjetništvo opisovala kot ekonomski proces, ki prinaša tveganja nakupov po točno določenih cenah in prodajah po domnevnih cenah. Pozneje se je podjetništvo kot izraz začelo širiti in je obsegalo zasnovo podjetništva v proizvodne dejavnike ter jih na ta način ustvaril iz treh izrazov na štiri (zemlja, delo, kapital in podjetništvo). Ta definicija je posledično pripeljala mnoge k vprašanju, ali gre pri podjetništvu za točno določeno edinstveno delovanje, ali pa gre le za obliko gospodarjenja. Čez nekaj časa so k opredelitvi dodali še koncept inovativnosti. Izumi in inovacije lahko uspevajo v številnih vrstah, kot so procesne, tržne, factorske in organizacijske inovacije. Podjetništvo na splošno lahko opredelimo kot nek postopek, s katerim se posameznik oz. podjetnik zaveže, da bo ustvaril svoje podjetje. Podjetje je ustvarjalna dejavnost, kar pomeni, da ima sposobnost ustvariti in zgraditi nekaj praktično iz nič. Je sposobnost ustvariti priložnosti, kjer drugi vidijo zmešnjavo, nered in nasprotja. Pomen podjetništva je v pripravljenosti ter sposobnosti kljub obstoječim tveganje organizirati, voditi in načrtovati dejavnosti, ki bi prinašale dobiček. Z ekonomske perspektive je podjetje obravnavano kot dejavnik proizvodnje skupaj z naslednjimi dejavniki, kot so kapital, zemlja, naravni viri in delovna sila, kar pomeni, da je sestavljeno iz več dejavnikov, ki vključujejo ustanovitev, zasnovo in upravljanje podjetja. Kot glavno kompetenco podjetništvo vključuje tveganja, inovacije, ustvarjalnost in sposobnost načrtovanja ter upravljanja projektov za doseganje določenih ciljev (Kuratko 2009).

2.2 Opredelitev podjetnika

Beseda podjetnik izhaja iz francoske besede *entrepreneur* (angl. entrepreneur), ki v dobesednem prevodu pomeni posrednik oziroma vmesnik. Izraz podjetnik se je skozi stoletja zelo razlikoval in različno razvijal. V srednjem veku je npr. podjetnik bil oseba ali igralec, ki je vodil velike projekte, v današnjem času pa je podjetnik tista oseba, ki ustvari nekaj novega in posebnega ter s tem doseže dobiček, čeprav se zaveda in prevzema vsa mogoča tveganja. Podjetnik za doseganje dobička organizira ter vodi podjetje, plačuje materialne stroške, ki so nujni v poslu, plačuje stroške za uporabo zemljišča, za storitve, ki jih najame, in stroške kapitala, ki ga potrebuje. Posel izvaja z intuicijo, spretnostmi in iznajdljivostjo pri načrtovanju, urejanju in organiziranju svojega podjetja. Med vsemi dejavnostmi, ki jih izvaja med poslovanjem, se mora tudi zavedati nepredvidljivih razmer, ki bi lahko pripeljale do izgube (Antončič 2002).

Z ekonomske perspektive je podjetnik tista oseba, ki združuje potrebne vire, potreben material, primerno delovno silo ter potrebna sredstva za višjo skupno vrednost. Za ekonomista je podjetnik tista oseba, ki ustvari spremembe, nov red ter inovacije v poslovanju (Antončič 2002).

3 RELIGIJA

Beseda religija (lat. religare) izvira iz latinskega jezika, ki pomeni zблиževanje, zveza ali povezanost. Ta beseda nas že od začetka spominja na religijo; da je njen cilj združiti in povezati ali približati nas k nečemu, ki ima večjo moč od nas. Religija je vplivala na mnoge spremembe na svetu, saj ji je uspelo, da je pravilno ali napačno vodila veliko življenj in je na življenje ljudi vplivala močneje od cesar koli drugega v zgodovini (Kreeft 2005).

3.1 Vloga religije v ekonomiji

V človeškem življenju so religije vsepovsod prisotne ne glede na to, v kakšni družbi živimo. Temeljni vidiki religij so tisti, ki predpisujejo določene prakse in vedenja, s katerimi so zagovorniki omejeni na različne stopnje strogosti. Religija lahko ima glavno vlogo pri dvigu in ohranjanju bistvenega in pravičnega gospodarstva, ker gospodarstvo zapoveduje, da se ljudje ne gledajo med seboj kot predmeti izkoriščanja, ampak se vsi medsebojno spoštujejo in gledajo. Vsaka religija pa stremi k temu, da ljudje ne smejo gledati na položaj ali kulturno poreklo drugih, temveč se morajo spoštovati med seboj ne glede na vse druge dejavnike. S tem ko gledamo drug drugega s častjo, kažemo tudi spoštljiv odnos do dela in lastnine (Mirković 2008).

3.2 Vloga med religijo in ekonomijo

Vpliv religije na gospodarstvo se deli na tri dele. Prvi del vsebuje to, da mora religija na trgu spodbuditi konkurenco med udeleženci. V drugem delu vpliva oz. vloge bi mogla religija spodbuditi vlado k temu, da brani in spoštuje lastninske pravice in kot tretji del je vloga religije ta, da pomaga ljudem usmerjati konkurenčne sile in lastninske pravice za delitev, v krajšem pomenu, jih mora razsvetliti (Mirković 2008).

Družba deluje na podlagi kulture prebivalcev in, ker je kultura odvisna od religije, pomeni, da deluje na podlagi te. Kultura vodi delovanje družbe, kar pomeni, da posledično tudi religija vpliva na družbeni razvoj. Max, ki je med prvimi raziskoval povezavo med religijo in ekonomijo, je zagovarjal povezanost protestantizma in kapitalizma. Weber trdi, da lahko religija vpliva na razvoj in napredek gospodarskega aktivizma in pravičnost (Civici 2014).

V Italiji so se ekonomisti lotili raziskave o tem, kako religija krepi BDP s povečanjem zaupanja. Njihovi empirični rezultati so pokazali, da verska prepričanja pozitivno vplivajo na zmanjšanje korupcije in povečanje spoštovanja zakona ter s tem podpirajo gospodarsko rast. V Aziji so raziskovalci dokumentirali, da trgovci uporabljajo versko pripadnost za prepoznavanje poslovnih partnerjev (Civici 2014).

4 ISLAM

Islam v arabščini pomeni popolna predanost in izhaja iz besede selam,¹ ki pomeni mir. Islamska vera strogo zapoveduje monoteizem in strogo prepoveduje posredništvo med človekom in Bogom. Islam ne predstavlja samo religije, ampak celovit način življenja za tretjino svetovnega prebivalstva. Vera islam je celota, ki hkrati vključuje vero, ekonomijo, politiko, pravo, izobraževanje in družbo. Je vera, ki se najhitreje širi in ima milijardo tristo milijonov pripadnikov ter je druga največja vera po številu pripadnikov (Pašić 2005).

4.1 Prerok

Mohamed je Alahov prerok celemu človeštvu, da bi prenesel sporočilo resnice o celotnem življenju. Rodil se je 22. aprila 570 n. št. v Meki.² Po smrti njegovih staršev in deda je zanj poskrbel očetov brat Ebu Talib. Mohamed je bil zelo inteligenčen, prijazen, vljuden in vedno iskren. Vedno je izpolnil tisto, kar je obljubil, zato so ga tudi poimenovali El-Emin (zanesljiva oseba). Mohamed se je pri 25-ih letih poročil z vdovo Hatidžo, s katero je imel veliko otrok. Pri 40-ih letih je Mohamed v jami Hira na gori Nur videl nadangela Džebraila (Gabrijela), ki mu je citiral verze iz Korana. Gabrijel je Mohamedu naročil, naj uči in raziskuje v imenu svojega gospodarja. Tako je Mohamed začel tiho pozivati k islamu svojo družino, prijatelje in bližnje. To tiho pozivanje je trajalo tri leta, nakar mu je Bog ukazal, da je čas za javno pozivanje ljudi v vero islam. Takrat se je začelo težko obdobje za Mohameda, ki je trajalo deset let. Ljudje v Meki so ga začeli zasmehovati, pretepati in mučiti, dokler se Mohamed ni dogovoril s prebivalci Medine, da se pripadniki islama preselijo v Medino. Mohamed je v Medini zgradil džamijo³ (mošejo), ki je bila posebna, saj so se v njej lahko šolali, reševali probleme, posvetovali itd. Tako je Mohamed dosegel obstoj prve islamske države v zgodovini, ki je temeljila na veri v enega boga in enakopravnosti. Mohamed je umrl v 63. letu starosti z izpolnjenim ukazom, ki ga je prejel od Alaha (Pašić 2005).

4.2 Pet stebrov islama

Pet stebrov islama kaže na pet obveznosti muslimanov do svoje vere. To so obvezna prepričanja, brez katerih ljudje ne morajo pripadati islamski veri in brez katerih muslimansko življenje nima pomena. Ti stebri so sestavni del islamske vere in predstavljajo praktične obveznosti islamskih pripadnikov. Te dolžnosti so zapisane v Koranu,⁴ kjer jih zapoveduje stroga dolžnost, njihovo uporabo in predpise pa pojasnjuje Mohammed v hadisih oz. v svojem

¹ Arabski pozdrav, ki ga uporabljajo muslimani in pomeni mir, selamu alejkum pa pomeni mir s teboj.

² Najsvetejšo mesto za muslimane, v katerem opravijo romanje.

³ Muslimanski verski objekt z minaretom oz. stolpom, s katerega mujezin vabi muslimane k molitvi.

⁴ Sveta knjiga za muslimane.

življenju sunetu.⁵ Vseh pet dolžnosti so dolžni opraviti vsi odrasli in zdravi muslimani (Nasr 2007).

4.2.1 Izpoved vere oz. šahada

Prvi steber je šahada oziroma pričevanje, ki je osnova, na kateri so zgrajeni vsi drugi stebri islama in njegove določbe in je ključ za vstop v islamsko vero. Gre za recitiranje svetih besed. Citirajo besede »Esheddu en la illahe ilallah we esheddu en we enne Muhammeden resulullah,« kar pomeni, da ni boga, razen Alaha, in je Mohamed božji poslanec. Edini bog, ki ga lahko muslimani častijo, je Alah. To muslimani učijo svoje otroke takoj, ko začne otrok razumeti (Zejno 2019).

4.2.2 Ritualna molitev oz. salat

Drugi steber islama je glavna islamska molitev in je obvezna za vse muslimane. Molitev je srce islamske vere in njena pomembnost temelji na tem, da pripadniki islama ustvarijo ustaljeno povezavo s skupnostjo, prerokom in bogom. Ritualna molitev oziroma salat je vedno spadala k pravilni in nespremenljivi veri in je tudi rezultat verovanja v boga (Šterbenc 2005).

Salat so dolžni opraviti vsi muslimani, tako ženske kot moški. Molitev muslimani opravljajo petkrat na dan, vsak dan ob točno določenem času. Med molitvijo so obrnjeni proti Kabi,⁶ ki se nahaja v Meki. Vernike k molitvi kliče mujezin z ezanom⁷ z minareta džamije oziroma mošeje. Muslimani opravijo jutranjo molitev oziroma fajr, ki traja med zoro in sončnim vzhodom, opoldansko molitev oziroma zhuhr, popoldansko molitev oziroma asr, večerno molitev oziroma maghrib in nočno molitev oziroma isha'a. Islamski pripadniki molitve izvedejo na molitvenih preprogah. Pred molitvijo morajo biti verniki čisti, kar dosežejo z vudujem oziroma delnim čiščenjem ali pa z guslom oziroma s čiščenjem celotnega telesa. Delno čiščenje vsebuje točno določeno zaporedje umivanja, in sicer najprej umivanje obraza nato ust in nosu, potem dlani in rok ter na koncu še sprednji del glave in stopala (Nasr 2007).

Molitev poteka tako, da muslimani izvajajo točno določena gibanja, kot so stanje, sedenje, klanjanje ter klečanje, in med tem recitirajo Koran. Ta gibanja se v islamu imenujejo rekat, in sicer vsaka molitev obsega drugačno število teh (Nasr 2007).

⁵ Tisto, kar je Mohamed storil, rekel in tiho odobril. Sunet je Mohamedova praksa.

⁶ Črna stavba v obliki kocke, ki se nahaja na dvorišču velike mošeje v Meki in je cilj vsakega muslimana v času romanja.

⁷ Islamski klic k molitvi, ki ga izvaja mujezin iz minareta oz. stolpa mošeje.

4.2.3 Miloščina oz. zekat

Zekat je letno plačevanje prispevkov (davek) za dobrobit revnih. Vsi polnoletni morajo plačevati 2,5 % davek od svojega celotnega premoženja revnim družinam in s tem dokazujejo pripadnost islamski veri, saj je davek v Koranu imenovan »spremljevalec« ritualne molitve, ki dokazuje verovanje v boga. V hadisih je zapisano, da so tisti, ki ne plačujejo davka, hinavski in njihove molitve ne bodo uslišane. Plačniki pa se s plačevanjem prispevka očistijo pohlepa in hrepenenja po materialnih dobrinah ter dosežejo varovanje svoje lastnine (Šterbenc 2005).

4.2.4 Post oz. saum

Saum pomeni post in je četrti steber v islamu. Postenje je zapovedano vsak deveti mesec po islamskem koledarju in traja devetindvajset ali trideset dni; obvezen je za vse polnoletne in fizično sposobne muslimane, razen otrok, bolnih, potnikov, nosečnic in žensk med menstrualnim ciklom. Potniki in ženske med menstrualnim ciklom morajo tisto število dni, ko se niso držali postenja v času ramadana, nadomestiti po preteku obdobja postenja. Bolni se lahko odkupijo tako, da nahranijo revne družine v času postenja. Postenje traja od prvega svita do noči oz. do sončnega zahoda. Post vključuje vzdrževanje od hrane, pijače, kajenja in spolnih odnosov (Šterbenc 2005).

Za muslimane mesec ramadan pomeni očiščevanje, žrtvovanje in dokazovanje etičnega zavedanja. S postenjem muslimani navznoter očistijo telo, navzven pa se spominjajo odgovornosti do soljudi in podoživijo časovno omejeno bolečino lakote in žeje, ki jo nekateri zaradi pomanjkanja čutijo celo življenje (Šterbenc 2005).

4.2.5 Romanje v Meko oz. hadž

Hadž določa, da mora vsak zdrav in finančno sposoben musliman vsaj enkrat v življenju opraviti romanje v Meko. Romanja ni treba opraviti le tistim, ki so duševno bolni, sužnjem ter tistim, ki svojim družinam ne morejo zagotoviti materialnih sredstev med njihovim romanjem. Tisti, ki ne morejo opraviti romanja zaradi določenih razlogov (invalidnost), lahko pooblastijo druge muslimane, ki so že opravili romanje v svojem imenu, da ga opravijo tudi zanje. Romanje poteka v začetku dvanajstega islamskega meseca in traja dva tedna. Ljudje, ki se odpravijo na hadž, morajo biti že takoj, ko prispejo v Meko, oblečeni v posebno sveto obleko (Šterbenc 2005).

Rituali, ki jih morajo romarji opraviti, so naslednji (Šterbenc 2005):

- sedemkrat obkrožiti Kabo v smeri urinega kazalca in sedemkrat preteči razdaljo med hribom Safa in hribom Marva;

- zbor romarjev pred skalnatim masivom Džabal Ar Rahma v mestu Arafat, kjer prebijejo čas med poldnevom in sončnim zahodom v spomin na Mohameda, ki je tam imel zadnjo pridigo;
- obisk mesta Mina, kjer romarji sedemkrat kamenjajo steber, ki naj bi predstavljal hudiča, in nato v spomin Abrahama žrtvujejo eno žival;
- ponovno sedemkratno kroženje okrog Kabe v Meki, ki predstavlja obvezno dejanje romanja.

4.3 Koran in hadisi

Koran je sveta knjiga islama, ki je sestavljena iz 114 delov, imenovanih sure, in so deljene na verze, imenovane ajet. Sure so razdeljene na podlagi Mohamedovega življenja in so imenovane po krajih, kjer so bile razodete. Mekanska so bila razodeta v Meki, medinska pa v Medini. Koran je napisan v arabščini in se bere z desne proti levi ter vsebuje življenjske položaje preroka Mohameda, odgovore na različna vprašanja in navodila za življenje muslimanov. Koran ima za muslimane enak pomen kot Jezus za kristjane (Šterbenc 2005).

Hadisi so poročilo Mohamedovih izjav in praks. Vključujejo dejanja, besede, potrdila in opis preroka Mohameda in so dopolnjeni s hadisi prerokovih najstarejših spremljevalcev. Hadisi so bili drugi najpomembnejši vir islamskega prava, takoj za Koranom, ampak ker so se začele pojavljati poneverbe hadisov, so začeli preverjati prenašalce virov. Hadise so delili na podlagi verodostojnosti na avtentične (sahih), dobre (hasan), šibke (daif) in nezanesljive (sakim). Najbolj poznana in najpomembnejša zbirka hadisov je zbirka Sahih od Mohameda Ibn Ismaila Al Buharia (Šterbenc 2005).

5 ISLAMSKI EKONOMSKI SISTEM

V islamskem svetu ni nič popolnoma svobodno, kar velja tudi za ekonomski sistem. Islamski ekonomski sistem se oblikuje iz pravil, načel in zakonodajnih norm, ki so skladne z islamsko vero in družbo. Temelj islamskega ekonomskega sistema je verovanje, ki ohranja poštenost ljudi, naravnost in moralo (Rani 2006).

Islamski ekonomski sistem se bistveno razlikuje od prevladujočih sistemov. Svetovni nazor, cilji in strategije islamskega ekonomskega sistema izhajajo iz korenin šeriata. Cilji islama temeljijo na konceptih dobrega človekovega počutja in dobrega življenja, v katerem velik pomen pripisujejo bratstvu in družbenoekonomski pravičnosti ter zahtevajo uravnoteženo zadovoljevanje materialnih in duhovnih potreb vsakega posameznika. Cilji izhajajo iz prepričanja, da so vsa človeška bitja enakovredna in da ne morejo občutiti spokojnosti in notranje sreče, če ne dosežejo resnično dobrega počutja z zadovoljevanjem duhovnih in materialnih potreb (Chapra 1992).

5.1 Šeriatsko pravo oziroma božji zakon

Šeriatsko pravo je božji zakon, ki spodbuja ljudi k varovanju njihove vere, njihovega življenja, intelekta, potomstva in bogastva. Osnovi božjega zakona sta modrost in blaginja ljudi na tem svetu in v posmrtnem življenju. To blagostanje izhaja iz popolne pravičnosti, usmiljenja, dobrega notranjega počutja in modrosti. V šeriatskem pravu je vera na čelu seznama, saj je v islamski perspektivi vera najpomembnejša sestavina človekovega dobrega počutja. Človeški odnosi so v šeriatskem pravu postavljeni na ustrezne temelje, ki vsakemu posamezniku omogočajo, da medsebojno skrbijo za zagotovitev dobrega počutja vseh ljudi. Šeriatsko pravo omogoča moralni filter za dodeljevanje in razdelitev virov v skladu z diktati bratstva in družbenoekonomske pravičnosti, ki daje moč ciljem izpolnjevanja potreb in pravične porazdelitve dohodka in bogastva (Chapra 1992).

Šeriatsko pravo je ustvarjeno od Boga v primerjavi s konvencionalnimi zakoni, ki jih ureja človek, kar pomeni, da islamski božji zakon temelji na Koranu. Ta zakon je Alah razkril preroku Mohamedu kot vodilo za človeštvo.

Šeriatsko pravo je fiksno, nespremenljivo in večno. To pomeni, da velja enako ves čas in vsepovsod. Islamski zakon je edini zakon na svetu, ki ga človek ne more zlahka spremeniti, saj so vsi vidiki tega zakona zelo dovršeni in se nanašajo na vsa obdobja človeškega življenja in na vse generacije.

5.1.1 Viri šeriatskega prava

Najpomembnejši vir šeriatskega prava je Koran. V Koranu so zapisane Alahove besede, razodete Mohamedu v letih 610–632, ki so se ustno širile naprej. Pozneje, po Mohamedovi smrti, so jih zapisali njegovi privrženci. Koran obravnava samo določena bistvena pravna vprašanja, zato so izvedenci kot drugi vir islamskega pravnega sistema določili sunet. Sunet je Mohamedovo vedenje oz. v ožjem pomenu besede način življenja božjega poslanca, kar zajema moralna in etična stališča, po katerih se morajo muslimani ravnati (Ziauddin in Malik 2009).

Človek božjega prava ne razume v popolnosti, saj je človeško razumevanje omejeno, zato so izumili pravno vedo fikh.⁸ Fikh v svojem najširšem pomenu zajema vse vidike religijskega, političnega in civilnega življenja. Poleg zakonov, ki se nanašajo na bogoslužje in druge zadeve spoštovanja religije, vključujejo družinsko dediščinsko pravo, lastninsko in pogodbeno pravo (Ziauddin in Malik 2009).

5.2 Islamsko podjetništvo

Islam zahteva lepo in etično obnašanje od prodajalcev, kupcev in izvajalcev. Njihovo obnašanje zelo vpliva na vse ekonomske skupine, saj tako povzročajo srečo, zadovoljstvo in pravičnost v družbi (Hasani 2014).

Trg urejajo zakoni, ki ščitijo interese kupca in prodajalca. Podjetništvo in etika sta v islamu tesno povezana. Obstajajo številna pravila v zvezi z etično disciplino in islamskimi trgovskimi posli, brez katerih bi bile poslovne pogodbe pomanjkljive v smislu podobnosti, iskrenosti in etike (Hasani 2014).

Mohamed je bil med prvimi, ki se je ukvarjal s trgovanjem. Rodil se je v Meki, ki je veljala za trgovsko mesto. Skozi Meko je potekal transport izdelkov iz Sirije in Jemna. Mohamed je pogosto pomagal pri transportu in je tako potoval v Sirijo, Jemen, Bahrajn in druge predele Arabije. Že od malih nog je bil potencialen podjetnik, ki je veljal za dragocenega, spoštljivega, iskrenega in zelo uspešnega. Na podlagi teh lastnosti ga je Hatidža, ki je bila že takrat uspešna ženska v podjetništvu, zaposlila. Kasneje sta se tudi poročila. Po poroki je Mohamed nadaljeval svoje potovanje po različnih delih Arabije, saj je tako podrobneje spoznal trg. V trgovskem poslovanju pridobljene izkušnje so ga naučile, da je bil previden z ljudmi (Hasani 2014).

Mohamed je poudarjal, da so poštenost, iskrenost ter prijaznost do strank ključ uspeha v poslovanju. Poučeval je vse ljudi o verstvu in podrobno opisoval najpomembnejše vidike poslovanja (Hasani 2014).

⁸ Fikh pomeni znanje in inteligenca. To je tisto, kar so zgodnji muslimanski pravniki iz lastne inteligence in znanja znali izpeljati iz šeriata. Je človeška konstrukcija.

5.2.1 Islamski vidiki poslovanja:

Predsednik sveta za fikh v Severni Ameriki, dr. Muzemmil Siddiki, je predstavil naslednje islamske vidike poslovanja (Muaremi 2018):

- Podjetniki ne smejo biti prevaranti in zviti. Če je na izdelku kakršna koli napaka, je treba to poudariti, sicer velja za potrošniško prevaro.
- Prodajalci se morajo pri prodaji izdelkov in surovin izogniti večkratnim prisegam. Alah pravi, da morajo prodajalci biti previdni pri prisegah, ki jim začasno prinašajo dobiček, saj v dolgem roku zgubi blagoslov uspeha.
- Prodajalci morajo podati medsebojno soglasje, ki temelji na hadisu, ki pravi: »Prodajalec in kupec lahko prosto odstopita od pogodbe, dokler ta ni v veljavi.«
- Prodajalci morajo biti pravični in iskreni, kadar tehtajo in merijo izdelke. Islam je določil jasna merila pri tehtanju in merjenju izdelkov. Tehtnice in metri morajo biti urejeni, da ne škodujejo kupcem.
- V islamskem podjetništvu oz. trgovini je prepovedano kopičenje izdelke z namenom, da jih prodajo za višjo ceno, kadar drugje ne bodo na razpolago.
- Prosta trgovina, cene izdelkov ne smejo biti fiksne, razen v kriznih časih in večjih posebnih potrebah.
- Prodaja prepovedanih izdelkov, kot npr. svinjskega mesa, alkoholnih pijač, igre na srečo, itd.
- Prodaja ukradenega blaga.

5.2.2 Vloga podjetniške etike danes

V zvezi z vlogo podjetniške etike danes je predsednik sveta fikh, dr. Muzemmil Siddiki, podal naslednje (Muaremi 2018):

- Globalizacija pomeni, da so vsi ljudje vključeni v eno skupnost. Vse ljudje j treba obravnavati s spoštovanjem, pravično in brez izjem. Izkoriščanje ene skupine ljudi, ki ga izvaja druga skupina, mora biti prepovedano. Ne sme biti izkoriščanja ljudi zaradi rase, barve kože, nacionalnosti, spola itd.
- Zemeljski viri niso samo za ljudi. Zemljo delimo z drugimi živimi bitji, za katere moramo skrbeti, da jih ne poškodujemo in ne iztrebimo.
- Pazljivo in spoštljivo moramo porabljati zemeljske vire in imeti v mislih, da moramo ta svet zapustiti boljšega, kot smo ga našli, za druge generacije.
- Vsi ljudje so kot ena družina, čeprav se med seboj razlikujejo. Raznolikost je naravna in lepa. Ljudje morajo razumeti in sprejeti druge kulture in vere.
- Ljudje se morajo truditi tako zase kot za druge, da delajo smeri, da uničijo revščino, lakoto, nepismenost, bolezni in da zagotovijo takšne življenjske razmere, da ljudje po svetu živijo v miru in zadovoljstvu.

- Vsa podjetja bi morala promovirati etično vedenje v svojih poslovanjih. Ljudje, ki so aktivni v poslovanju, morajo biti pošteni, točni, iskreni in spoštljivi ter morajo izpolniti prisege in svoje dolžnosti. Odpraviti bi morali prevare in zlorabe.
- Moramo promovirati svobodno politiko in odprto razpravo.
- Moramo spodbuditi in podpirati izobraževalne sisteme, ki spodbudijo iskrenost.

Z islamske perspektive je treba na poslovni etični kodeks gledati z upoštevanjem glavnih virov islama, Korana in hadisa. Opredelitev dobrega in moralnega je treba analizirati na osnovi islamskega koncepta pravičnosti, zaupanja, iskrenosti in prijaznosti. Vse te koncepte bi bilo treba upoštevati v času priprave strateškega načrta za podjetje, prav tako pa bi bilo treba s tega vidika oblikovati vse politike in predpise, ki urejajo medsebojne odnose (Muaremi 2018).

5.3 Pravne šole

Med najpomembnejše vidike islamskega prava spadajo tudi pravne šole oz. mazhab. Do desetega stoletja so se izoblikovale štiri sunitske šole, ki so bile soglasno sprejete in so pridobile absolutno avtoriteto. Pravne šole so šole za neodvisno reševanje sekundarnih pravnih vprašanj v islamskem verskem pravu na podlagi razlage obstoječih virov (Harcet 2007).

Predstavili bomo nekatere sunitske pravne šole (Harcet 2007).

Malik ibn Anas se je rodil leta 713 v Madini, kjer je odraščal pri učenju hadisov od lokalnih učenjakov. Imam Malik je kasneje postal vodilni učenjak na tem področju. Imam Malik je napisal prvo hadisovo delo, ki je do nas prišlo z naslovom »Al-Muvetta« in ga je pisal približno štirideset let. Študentje z vsega islamskega sveta so se iz tega učili; najbolj verodostojna pa je knjiga, ki jo je napisal Malikov študent, andaluzijski Yahya ibn Yahya (umrl 848). Ta pravna šola je bila razvita v Medini in je bila kasneje poimenovana po njenem ustanovitelju: pravni šoli Maliki. Najdemo jih v Alžiriji, Čadu, Libiji in drugje.

Abu Hanifah an-Nu'man se je rodil v Kufi leta 700. Živel je kot trgovec, vendar je celo življenje posvetil poučevanju in proučevanju islama. Abu Hanifah je osemnajst let proučeval hadis pri velikem učenjaku hadisov Hammađu ibn Zaydu. Njegova pravila in stališča so bila združena v hanafijski šoli islamske sodne prakse. Hanafiti pretežno živijo v Afganistanu, Albaniji, Bosni in Hercegovini, Egiptu, Izraelu itd.

Muhammad ibn Idris ash-Shafi'i se je rodil v Gazi leta 676, odraščal pa je v Meki, kjer se je naučil hadisa in fikha ter se v celoti seznanil s povzetkom hadisa Muwatta (od imama Malika). Pri 20-ih letih je odšel v Medino, kjer je študiral pri imamu Maliku do njegove smrti leta 796. Nato se je učil od učencev imama Abu Hanife v Iraku, Mohameda ibn al-Hasana ash-Shiblija in Abu Yusufu. Zaslužen je za ustanovitev pravne znanosti v islamu Usul al-Fiqh, ki jo je podrobno opisal v svojem delu Ar-Risala. Njegovo glavno delo na področju islamske

sodne prakse pa nosi naslov Kitab al-Umm. Na podlagi njegovih nauk je bila ustanovljena pravna šola Šafi'i. Šafiite najdemo na Brunejih, v Etiopiji, Indoneziji, Singapurju itd.

Ahmed ibn Muhammad ibn Hanbal se je rodil v Bagdadu leta 780 in je pogosto zbiral hadise v Irak, Sirijo, Hidžaz (zahodna Arabija) in Jemen. Po vrnitvi domov je pri imamu Šafiju študiral fikih (islamsko pravo). V času kalifa Mutawakila (847–861) je potekal proces proti Ibn Hanbalu, medtem ko je slava nad učenjem Ibn Hanbala, njegovo pobožnost in neomajno vero v tradicijo okrog njega zbrala veliko študentov in privrženecv. Umrl je v Bagdadu leta 855, na temeljih njegove doktrine pa je bila ustanovljena pravna šola Hanbali. Njegovo glavno delo Al-Musned vsebuje približno 4000 hadisov. Hanbaliti živijo pretežno v Kataru in Savdski Arabiji ter Tanzaniji.

5.4 Mušareka

Mušareka izvira iz Arabije in v dobesednem prevodu pomeni »skupna raba«. V poslovanju mušareka pomeni skupno podjetje, kjer si vsi partnerji delijo dobiček ali izgubo podjetja. Je alternativa za financiranje na podlagi obresti na proizvodnjo in distribucijo. V islamu so obresti prepovedane, zato jih ni mogoče uporabljati za zagotavljanje sredstev in posledično mušareka igra ključno vlogo v gospodarstvu, ki temelji na islamskih načelih. V nasprotju z obrestni mušareka ne predvideva fiksne določene donosnosti, ampak temelji na dejanskem dobičku skupnega podjetja. V obrestnem posojilu finančnik ne more utrpeti izgube, medtem ko v mušareki lahko izgubi, če skupno podjetje ni obrodilo sadov (Usmani 1998).

Osnovna pravila mušareke so naslednja (Usmani 1998):

Mušareka je odnos, ki ga stranke sklenejo medsebojno s pogodbo, ki mora vsebovati vse potrebne sestavine veljavne pogodbe. Pogodba mora biti sklenjena s prostim soglasjem strank, brez prisil, goljufij itd. Značilni sestavini pogodbe mušareke sta:

- delež dobička, ki bo razdeljen med partnerjema, mora biti določen med izvedbo pogodbe. Če delež ni določen, potem pogodba ni po božjem zakonu šeriata in posledično ni veljavna;
- razmerje dobička med partnerjema je določen sorazmerno z dejanskim dobičkom podjetja in ne sorazmerno s količino kapitala, ki ga je vložil.

5.5 Mudareba

Mudareba je vrsta partnerstva, pri katerem partner drugemu partnerju da denar za naložbe v podjetje, kar pomeni, da naložba izvira od prvega partnerja (rabb-ulmala), medtem ko je drugi partner (mudarib) odgovoren za upravljanje in delo. Če pride do izgube v poslovanju, jo v celoti utрпи rabb-ulmal, medtem ko mudarib ne utрпи izgube, saj ne vložni ničesar razen svojega časa in truda. To načelo temelji na pogoju, da mudarib opravlja delo skrbno in odgovorno. Če

mudarib dela iz malomarnosti, brezskrbno in nepošteno, potem odgovarja za povzročeno škodo. Odgovornost rabb-ulmala je omejena na njegove naložbe, razen če dovoli, da mudarib nalaga dolgove v njegovem imenu. Mudareba se lahko prekine, če se partnerja odločita, da se sodelovanje konča, ali pa iz kakršnih koli drugih razlogov (Usmani 1998).

6 PREPOVEDANI ELEMENTI

Glavna vira islamske zakonodaje sta Koran in Sunet. Vse se je začelo, ko sta Meka in Medina zacveteli kot trgovski središči v Arabiji. V Koranu in Sunetu so odobrene transakcije, ki ne nasprotujejo načelom Šeriata, prepovedane pa so transakcije, ki vsebujejo elemente leasinga in goljufije. Islam spodbuja inovativnost in ustvarjalnost, vendar skladno s šeriatskim pravom. Popolnoma prepovedane dejavnosti so oderuštvo, dvoumnost v pogodbah (gharar), igre na srečo, uporaba lažnih ukrepov, podkupovanje itd. (Saleem 2013).

6.1 Riba

V Islamu je riba najstrožje prepovedana. V Koranu je opozorilo, da so tisti, ki izvajajo oderuštvo, v vojni z Bogom in z njegovim prerokom. Beseda riba označuje dodatek, porast ali presežek. Riba se nanaša na predvideno rast posojilnega zneska, ki ga dolžnik pristane plačati svojemu upniku na določen rok. Zaračunavanje dodatnega zneska za čas se šteje za krivico (Saleem 2013).

6.2 Gharar

Druga prepovedana praksa je gharar, ki omogoča posameznikom, da si pridobijo premoženje drugih, kar lahko povzroči nesoglasja in težave med njimi. Dobesedni pomen ghararja je negotovost, dvoumnost ali nevarnost. Gharar se tehnično nanaša na prodajne pogodbe, ki so kupcu navidezno privlačne, čeprav so lahko vsebinsko dvoumne. Glavni razlog prepovedi ghararja je nejasnost v obveznostih in pravicah, ki jih je mogoče izkoristiti, da bi lahko ljudi zavedli z mislijo na boljši posel, kar pa v praksi ne bi držalo. Pogodbe so dvoumne, kadar v njej niso jasno opredeljeni pogoji. Kupoprodajna pogodba, v kateri ni navedena cena, je primer transakcije, v kateri je vključen gharar (Saleem 2013).

6.3 Maysir

Maysir ali igre na srečo; Maysir pomeni pridobitev nečesa brez kakršnega koli truda, kar pa je v islamu prepovedano. Izraz maysir velja za vse dejavnosti, v katerih oseba zmaga ali izgubi zgolj naključno. Vključuje vse vrste iger na srečo. V igrah na srečo zmagovalec ne zasluži zakonito po šeriatskem zakonu, saj za to ni vložil nikakršnega truda. Poraženec pa izgubi denar brez kakršne koli poštene odškodnine. Zaradi teh razlogov so vsi sporazumi in pogodbe, ki vključujejo elemente naključja, prepovedane. Islam spodbuja ljudi, da se preživljajo s poštenostjo, s trdom in s poštenim delom ter prepoveduje prisvajanje drugih stvari po naključju (Saleem 2013).

6.4 Haram

Prepovedane oz. haram lastnosti so npr. pogodbe, ki vključujejo prepovedano lastnino, so nične. Na primer pogodbe, ki vključujejo alkohol, opojne snovi, prašiče, kri, idole, kipe itd., niso veljavne, saj so vsi ti elementi v islamu prepovedani. Vsak musliman, ki posluje s prepovedanimi stvarmi, naredi velik greh in je posledično tudi zaslužek grešen. Muslimanom je prepovedano imeti v posesti, proizvajati ali uporabljati haram stvari ali stvari, ki vsebujejo elemente harama. Musliman ne sme postati delničar družbe, ki posluje s prepovedanimi dejavnostmi. Če poslovanje vključuje karkoli prepovedanega (riba, maysir, gharar, haram), potem je prepovedano tudi prodajati in kupovati delnice teh družb (Saleem 2013).

7 EMPIRIČNI DEL

Po pregledani literaturi o islamu, ekonomskem islamskem sistemu in vsem, kar spada pod ekonomijo, smo opredelili raziskovalni problem, in sicer želimo raziskati, kako močno se podjetniki islamske vere v Sloveniji držijo zakonov in načel islama v poslovanju. S kvalitativno strategijo raziskovanja smo ugotavljali, kako islam vpliva na poslovanje, v čem se poslovanje razlikuje, kako močno podjetniki upoštevajo načela islama v podjetništvu itd.

7.1 Načrt raziskave

Raziskavo smo načrtovali tako, da smo se odločili za kvalitativno metodo raziskovanja. Najprej smo na podlagi teoretičnega dela postavili vnaprej določena vprašanja za raziskovalni del; tem smo med intervjujem tudi dodajali vprašanja, če je bilo to potrebno. Uporabili smo delno strukturiran intervju, kar pomeni, da smo se prilagajali pogovoru med intervjujem.

7.1.1 Kvalitativna analiza podatkov

V sklopu empiričnega dela smo uporabili kvalitativno metodo. Ker smo želeli raziskati, kako islam vpliva na poslovanje podjetnikov v Sloveniji, smo za pridobitev teh podatkov potrebovali podjetnike islamske vere, ki poslujejo v Sloveniji. Z metodo intervjuja smo opravili dva intervjuja z dvema podjetnikoma islamske pripadnosti.

7.1.2 Predstavitev vzorca

K sodelovanju v kvalitativni raziskavi smo vključili dva podjetnika islamske pripadnosti, ki živita in poslujeta v Sloveniji. Podjetnika se med seboj razlikujeta po starosti, stopnji izobrazbe in po opravljanju poslovne dejavnosti. Podjetnik A se ukvarja s pripravo in prodajo hrane in pijače podjetnik B pa deluje na področju gradbeništva.

Na željo obeh podjetnikov, da bi njuna identiteta in identiteta podjetij ostala anonimna, bomo to v raziskovalni nalogi seveda spoštovali.

7.1.3 Metoda raziskovanja

Za izvedbo naše raziskovalne naloge smo uporabili metodo delno strukturiranega intervjuja. Za to metodo smo se odločili, saj nas je zanimalo individualno stanje podjetnikov. Delno strukturiran intervju smo uporabili, ker smo predvidevali, da bo potrebno dopolnjevati in dodajati vprašanja med izvajanjem intervjuja in na ta način smo tudi podrobneje opredeliti tematiko, na osnovi katere bomo razbrali določene zaključke.

7.1.4 Raziskovalni instrument

Delno strukturiran intervju v nalogi je sestavljen iz desetih vprašanj; po potrebi smo kakšno vprašanje dodali ali ga odvzeli. Pri vprašanjih so nas zanimali individualni odgovori islamskih podjetnikov v Sloveniji glede na določena vprašanja. Vprašanja so zastavljena tako, da smo iz njih izvedeli, kako dobro podjetniki poznajo islamsko vero in ali jo upoštevajo tako v poslovanju kot v vsakdanjem življenju ter kako to vpliva na njihovo poslovanje.

7.1.5 Postopek zbiranja podatkov

Prvi intervju – Podjetnik A

Prvi intervju je bil izveden dne 18. avgusta 2020, in sicer v prostorih podjetja. Intervju je potekal z lastnikom podjetja, ki je muslimanske vere, ampak živi in posluje v Sloveniji že petnajst let.

Pred samim začetkom izvajanja intervjuja je podjetnik izrazil željo, da tako on kot podjetje ostaneta anonimna. Tako smo se dogovorili in zagotovili podjetniku skladno z etičnim kodeksom raziskovanja popolno anonimnost.

Intervju je potekal sproščeno in brez kakršnihkoli zadržkov.

Prvi intervjuvanec nam je povedal, da je izobražen ekonomski tehnik, star je enainpetdeset let in je že petnajst let podjetnik. Njegova dejavnost je priprava in strežba jedi in pijač.

Intervjuvanca smo najprej vprašali, če pozna islamska načela in če jih lahko našteje, na kar nam je odgovoril, da pozna molitev, romanje, post in šahado, pozabil pa je zakat.

Intervjuvanec nam je povedal, da se trudi opraviti vse dolžnosti islama. Priznal nam je, da molitve ne opravi vsaki dan, saj je nazadnje molil za bajram. Pravi, da enostavno ni toliko časa, da bi ob vseh obveznostih, ki jih ima s podjetjem, molil vsak dan po petkrat na dan.

Šahado je navajen že od otroštva citirati več kot desetkrat na dan. Posti se tudi vsako leto in tudi daje 2,5 odstotka zakata od svojega premoženja. Prepričan je, da bo v bližnji prihodnosti opravil tudi romanje v Meko.

Čeprav intervjuvanec ve, da v islamu niso dovoljeni poslovanje s svinjskim mesom, prostitucija, obrestovanje in alkohol, nam je priznal, da on kljub temu prodaja alkohol v svojem podjetju, sicer le pivo, ampak to ne spremeni ničesar. Povedal nam je, da svinjskega mesa ni nikoli prodajal in tega se še vedno drži.

Islamska vera kot religijska in kulturna identiteta dokaj vpliva na njihovo poslovanje, saj oni ne prodajajo svinjskega mesa in drugih alkoholnih pijač razen piva. To zanje predstavlja

težavo, saj to pomeni, da je konkurenca močnejša od njih in pritegne tiste, ki uživajo alkohol in svinjsko meso.

Ker domnevamo, da se poslovanje podjetij lastnikov islamske pripadnosti razlikuje od poslovanja drugih podjetij, smo intervjuvanca vprašali, v čem se njihovo poslovanje razlikuje. Intervjuvanec nam je odgovoril, da se ne razlikuje kaj preveč, saj meni, da ne pozna vseh zakonov in načel islama, ki bi jih upošteval. Pravi, da je njihovo poslovanje dokaj podobno konkurenci, torej poslovanju podjetij, katerih lastniki niso pripadniki islama. Razlikujejo se le v tem, da ne prodaja svinjskega mesa.

Na podlagi dosedanjih odgovorov smo sklepali, da intervjuvanca njegova vera niti ne zanima toliko, kar nam je tudi sam potrdil. Rekel je, da je v poslovanju ne spoštuje toliko, kot bi jo moral; čeprav mu žena pogosto pridiga za prodajo alkohola, da je to haram, se ne more odpovedati prodaji alkohola zaradi prevelike konkurence.

Naše naslednje vprašanje je bilo, ali pozna in upošteva šeriatsko pravo. Intervjuvanec nam je povedal, da pozna šeriatsko pravo in meni, da ga tudi upošteva, saj ne dela nobenemu krivice, spoštuje vsakega, obnaša se primerno in skrbi, da se vsi okoli njega dobro počutijo in so zadovoljni.

Kot predzadnje vprašanje smo intervjuvanca vprašali, ali je bil omejen v izbiri poslovanja, preden se je odločil za točno to izbrano dejavnost. Intervjuvanec nam je priznal, da je res bil omejen, saj je njegova želja bila, da bi imel bar, kjer bi prirejal zabave za mlade, ampak ga je žena odvrnila od tega, saj ga je opozorila, da je to v islamski veri prepovedano. Zato se je odločil za takšno dejavnost, kjer je še vedno alkohol, ampak je malo drugače kot bar.

Na naše zadnje vprašanje: »Kaj vas najbolj motivira pri poslovanju? Zakaj ste postali podjetnik in kateri so bili največji izzivi, s katerim ste se srečali?« nam je intervjuvanec odgovoril, da ga najbolj motivira, kadar pridejo stranke in jim povedo, da ima najboljšo hrano v okolici. Kadar vidi, da so stranke zadovoljne, dobi močno motivacijo za delo in napredek.

Pravi, da se je za podjetnika odločil po skoraj desetih letih zaposlitve v baru. Čeprav je bil zadovoljen s plačo in službo, je hotel doseči nekaj boljšega, svojega. Želel je nekaj več od sebe, saj si ni predstavljal, da bi bil vedno pod nadzorom nekoga drugega, v njegovem primeru pod nadzorom šefa. Njegov glavni razlog pa je bil, da bi otrokom dokazal in jih motiviral, da ni nikoli prepozno začeti nekaj svojega.

Največji izziv mu je predstavljal začetek samostojne poti, saj je rabil ogromno finančne, fizične in moralne podpore. Tudi konkurenca mu je predstavljala izziv, saj je hotel uvesti nekaj boljšega ali celo nekaj novega. Kot podjetniku mu je tudi delovna sila predstavljala nekakšen izziv, saj je začetek poti pričel sam, potem je zaposlil še brata, vendar tudi to še ni bilo dovolj. Potreboval je več delavcev, ki jih je bilo treba naučiti in uvajati v poslovanje. S

skupnimi močmi so to tudi dosegli. Sedaj ima deset zaposlenih, ki obvladajo vse, kar je potrebno.

Drugi intervju – podjetnik B

Drugi intervju je bil opravljen 25. avgusta 2020 v prostorih podjetja, kjer smo se srečali z lastnikovim bratom, podjetnikom islamske vere. Intervjuvanec je podjetnik in posluje ter živi v Sloveniji že več kot dvajset let.

Pred začetkom intervjuja smo se dogovorili, da podjetje in podjetnik ostaneta anonimna, kar smo zagotovili skladno z etičnim kodeksom raziskovanja.

Intervju je potekal zelo sproščeno.

Najprej smo intervjuvanca prosili, da se nam predstavi. Povedal je, da je več kot štirideset let star podjetnik. V podjetniške vode se je podal takoj po končani srednji šoli, ko si je njegov brat ustvaril gradbeno podjetje, s katerim so se skoraj vsi v družini začeli ukvarjati. Povedal nam je, da ima zaključeno srednjo šolo.

Na drugo vprašanje, koliko let je že podjetnik in kaj je njihova dejavnost, nam je povedal, da se s podjetništvom ukvarjajo že več kot 20 let. Njihova glavna dejavnost je gradbeništvo.

Vprašali smo ga, ali pozna islamska načela in če jih lahko našteje. Njegov odgovor je bil naslednji: »Seveda jih poznam, saj sem vendar musliman. Najpomembnejša je šahada, potem molitev, ramadan, zekat in hadž.«

Vprašali smo ga tudi, ali upošteva vsa islamska načela. Povedal nam je, da jih upošteva toliko, kolikor zmore. Ene bolj, druge manj. On osebno jih upošteva. Moli vsak dan petkrat na dan. Tudi če je v službi, si vzame deset do dvajset minut časa vsakič, ko pride čas molitve. Šahado citira, kadarkoli se spomni, to je lahko tudi večkrat v eni uri. Posti se skoraj vedno, razen kadar imajo kakšen pomemben projekt poleti med ramadanom. Takrat poskusi, ampak v večini primerov ne zdrži zaradi vročine. Zekat dajejo vsi skupaj kot družina toliko, kolikor je potrebno na podlagi njihovega premoženja. Romanje bo opravil čez nekaj let, saj imata z ženo željo, da ga skupaj opraviva. Pravi, da večina zaposlenih v njihovem podjetju pripada islamski veri, ampak se več kot polovica njih ne drži islamskih načel. On spoštuje vsako njihovo odločitev, čeprav jim polaga na srce, da se poskusijo čim bolj ravnati v skladu z zahtevami njihovega boga.

Meni, da mu gre vse ves dan narobe, če ne opravi jutranje molitve. Kadar moli, ima občutek, kot da so se mu vse težave rešile. Dobi nekakšen dober, prijeten občutek, ki ga motivira, da opravi vsako naslednjo molitev. Zaradi teh razlogov pravi, da poskuša upoštevati vsa načela islama.

Če odgovori v imenu vseh, pa misli, da na nekatere vpliva tudi to, da niso v muslimanski državi. Pravi, da ima brata, ki ne more moliti doma. Kadar so na Kosovem, pa moli vsak dan petkrat na dan, saj hodi v džamijo, kjer se očitno počuti bolje. Ne more pa vedeti glavnega in pravega razloga, zakaj ne opravljajo vse dolžnosti.

Ker vemo, da so v poslovanju v islamskem svetu nekatere dejavnosti prepovedane, smo intervjuvanca vprašali, kaj je prepovedano po islamskih načelih. Odgovoril nam je, da je v islamu prepovedana prodaja oz. kakršnokoli poslovanje z alkoholom in svinjino. Prepovedano je tudi poslovanje z obrestmi, igrami na srečo, drogami, orožjem, prostitucijo in pornografijo. Prepričan je, da jih je še več, ampak so te ene izmed najbolj prepovedanih dejavnosti.

Ker menimo, da kultura in vera zelo vplivata na poslovanje, smo ga vprašali, ali islam vpliva na njihovo poslovanje kot kulturna in religijska identiteta. Intervjuvanec pravi, da na njihovo poslovanje sploh ne vpliva. Ne le na njihovo, ampak na nobeno poslovanje, ki se ukvarja z gradbeno dejavnostjo. Vpliva pa na tista podjetja, ki se ukvarjajo s hrano in pijačo, ampak le, če se podjetnik drži vseh načel.

Izvedeli smo, da islam ne vpliva na njihovo poslovanje, zato smo ga vprašali, ali se mogoče njihovo poslovanje razlikuje od poslovanja drugih podjetij, katerih lastniki niso pripadniki islama. Povedal nam je, da se njihovo poslovanje razlikuje v tem, da računajo le to, kar so res opravili (naredili), in v dejanski kakovosti gradnje. Pravi, da so pošteni in ne dvigujejo cen, če storitev ni toliko vredna. Njihove cene so oblikovane na podlagi njihovega truda. Čeprav si tudi oni želijo dosegati visok dobiček, nikoli ne presežejo finančne vrednosti svojih storitev. Meni, da je glavna razlika v tem, da ne zaračunavanju obresti ob zamudah pri poplačilu dokončanega posla oz. če za to niso v določenem roku plačani, saj je to v islamu prepovedano.

Na vprašanje, ali pozna šeriatsko pravo in ga upošteva, nam je odgovoril, da ga pozna in da se vsi v podjetju trudijo poslovati po tem zakonu.

Vprašali smo ga tudi, ali so bili omejeno z izbiro poslovanja, preden so se odločili za gradbeno dejavnost. Povedal nam je, da nikoli niso imeli kakšne druge želje za poslovanje, tako da so se z lahkoto odločili za to dejavnost in niso nikoli imeli kakršnihkoli omejitev.

Za konec smo ga vprašali, kaj jih najbolj motivira pri poslovanju, zakaj je postal podjetnik in kateri so bili njihovi največji izzivi, s katerimi so se srečali. Intervjuvanec je odgovoril, da je njihova motivacija to, da imajo vedno več zadovoljnih strank, ki jih po končanem delu vedno pohvalijo in s tem pridobijo tudi nove stranke, saj jih hvalijo pri svojih prijateljih in znancih, ki se potem obrnejo nanje, ko rabijo kakšne njihove storitve. Pravi, da je občutek odličen, ko jim stranke povedo, da so zanje slišali preko svojih znancev, ki so jih priporočili. Povedal nam je, da jih bolj kot zadovoljne stranke ne more motivirati nič drugega.

Največji izziv je bil ta, da na začetku niso vedeli, kako pridobiti kakšno delo. Začeli so tako, da so ponujali storitve svojim znancem in prijateljem. Tako je poslovanje začelo naraščati, saj verjamejo, da je najboljše oglaševanje od ust do ust.

8 SKLEP

V preglednici 1 podajamo kratek povzetek odgovorov intervjuvancev oziroma podjetnika A in podjetnika B.

Preglednica 1: Primerjava odgovorov podjetnika A in podjetnika B

Vprašanja	Podjetnik A	Podjetnik B
Koliko let ste že podjetnik? Kaj je vaša glavna dejavnost?	Podjetnik sem že 15 let. Naša glavna dejavnost je pripravljane in strežba jedi in pijač.	Podjetnik sem že več kot 20 let. Naša dejavnost je gradbeništvo.
Poznate islamska načela? Jih lahko naštejete?	Ja. Molutev, romanje v Meko, post in šahada.	Seveda. Šahada, molitev, post, oz. post, zekat in romanje.
Jih upoštevate? Zakaj?	Od načel upoštevam le šahado, post in zekat. Za romanje je še čas.	Upoštevam skoraj vse v celoti. Razen poleti, kadar je prevroče in imamo kakšen zahteven projekt, takrat se ne držim posta.
Ali islam kot kulturna in religijska identiteta vpliva na poslovanje?	Ja, vpliva.	Ne.
V čem se vaše poslovanje razlikuje od poslovanja drugih podjetij, v katerih podjetniki niso pripadniki islama?	Razlikujemo se le v tem, da ne prodajamo svinjskega mesa.	V tem, da določimo ceno storitve na podlagi tega, kako kakovostno smo našo storitev opravili. Niti ne zaračunamo obresti v primeru kasnejšega plačila naših storitev.
Poznate šeriatsko pravo? Ga upoštevate?	Ja, poznam. Jaz menim, da ga upoštevam, saj ne delam krivice, spoštujem vsakega itd.	Poznamo in se vsi v podjetju trudimo poslovati po tem zakonu.
Ali ste bili omejeni z izbiro poslovanja, preden ste se odločili za to dejavnost?	Ja. Želel sem si imeti svoj lasten bar, v katerem bi prirejal zabave za mlado populacijo.	Ne.
Kaj vas najbolj motivira pri poslovanju? Zakaj ste postali podjetnik? Kateri so bili največji izzivi, s katerimi ste se srečali kot podjetnik?	Motivirajo me pohvale naših strank. Podjetnik sem postal, ker sem želel imeti nekaj svojega in dokazati svojim otrokom, da nikoli ni prepozno začeti z nečim svojim. Največji izziv je bil začetek te poti. Izziv sta mi predstavljali konkurenca in delovna sila.	Naša motivacija so zadovoljne stranke. Podjetnik sem postal po zaslugi brata, saj je on ustvaril podjetje, h kateremu smo prispevali vsi v družini. Največji izziv je bil začetek, saj nismo vedeli, kako pridobiti kakšno naročilo (delo).

Namen te zaključne projektne naloge je bil predstaviti podjetništvo in islam ter kako islam vpliva na podjetništvo. Za to temo smo se odločili, ker smo želeli raziskati ključne razlike islamskega poslovanja ter spoznati bistvene značilnosti islama v poslovanju. Ker je ta tema preširoka in je islamski svet preveč raznolik, da bi ga lahko točno opredelili, smo raziskovanje

omejili na predstavitev islamskega podjetništva in islama kot religije. Določili smo dve ključni vprašanji, in sicer kako islam vpliva na poslovanje in koliko se islamski podjetniki držijo islamskih načel v poslovanju.

Vsak trud, ki ga človek vложи v prizadevanju doseči življenjske razmere, hrano, pijačo, bivanje ali karkoli drugega, kar je pomembno za preživetje, se imenuje gospodarska dejavnost.

Islamski ekonomski sistem ne pozna popolne svobode tako v vsakdanjem življenju kot v ekonomskem svetu. V islamskem ekonomskem sistemu so zajeta pravila, načela in norme zakonodajne oblasti, ki dejavnost koordinirajo skladno z islamom in družbo ter ga uresničujejo v popolnem soglasju z interesom družbe in posameznikov. Ta pravila, norme in načela so tista, ki organizirajo gospodarsko dejavnost posameznika v družbi in iz njih se oblikuje islamski ekonomski sistem.

V islamskem ekonomskem svetu velja, da vse bogastvo pripada Alahu. Islamski gospodarski sistem trdi, da je Alah edini lastnik vsega, kar je na tem svetu, zato človeško bogastvo velja za odgovornost oziroma skrb (kalifat), ki jo daje Alah človeku in katere odgovornost je močno povezana z Alahovimi ukazovanji in prepovedmi.

Alah je določil vsa bitja na razpolago človeku. Islam dopušča človeku, da ima formalno lastništvo na način, da ustvarja dobiček in da se skozi ta sistem gradi svet. Človek lahko ustvarja dobiček z vsem, kar ima na razpolago, dokler je to halal oz. zakonito in posluje po šeriatskem pravu. Za vse te zemeljske vire, za katere Alah omogoča, da ljudje dosežejo nek uspeh, morajo muslimani biti hvaležni, saj jim lahko Alah to odvzame, če to želi.

Muslimani pripisujejo veliko vrednost svoji veri, saj islam vpliva tako na njihovo vsakdanje življenje kot tudi na njihov posel. Islam predstavlja njihov način življenja. Muslimani morajo tako v javnem kot v zasebnem življenju delovati v skladu z načeli šeriatskega prava, saj ta določa, kako se lahko pripadniki obnašajo, poslujejo itd.

S pomočjo dveh opravljenih polstrukturiranih intervjujev smo ugotovili, da islamska vera najbolj vpliva na podjetnike, ki delujejo v gastronomski panogi, saj se morajo prilagoditi haramu in halalu. V gastronomiji muslimani ne morejo oz. ne smejo prodajati svinjskega mesa ter alkoholnih pijač oz. česarkoli, kar vsebuje alkohol. Čeprav je tudi to zelo odvisno od tega, kako močno se podjetniki držijo vere, saj nekateri zanemarjajo kar nekaj načel. Na nekatere posameznike vpliva tudi to, da živijo v nemuslimanskih državah, kjer se želijo prilagoditi družbi v celoti, kar pomeni, da posegajo tudi po stvareh, ki niso skladne s šeriatskim pravom.

Po opravljenem teoretičnem in empiričnem delu sklepamo, da se islamski podjetniki razlikujejo od drugih podjetnikov prav v tem, da morajo poslovati po načelih, ki jih je določil

Alah. Poslovati morajo tako, da so vsi okoli njih zadovoljni in srečni. Prepovedana je kakršnakoli prevara in izkoriščanje drugih oseb. Poslovati morajo iskreno in pravično.

Za muslimane velja, da so skrbniki Allahovih zemeljskih virov in da ni nič v njihovi lasti. Omejeni so z izbiro dejavnosti, saj so v islamu določene dejavnosti prepovedane, kot na primer Trgovanje s haram (prepovedanimi) predmeti, dvoumno poslovanje, zbiranje živil za prodajo po višjih cenah, zvijače, varanje in prevare v poslovnih transakcijah, priseganje in ukvarjanje z ukradenim blagom.

Z islamske perspektive je treba poslovni etični kodeks izpeljati iz glavnih virov islama – Kurana in hadisa. Opredelitev dobrega in moralnega je treba analizirati na osnovi islamskega koncepta pravičnosti, zaupanja, iskrenosti in prijaznosti. Vse te koncepte je treba upoštevati v času priprave strateškega načrta za podjetje. Prav tako je treba s tega vidika oblikovati vse politike in predpise, ki urejajo razmerja med vsemi strankami, ki sodelujejo v poslu.

LITERATURA IN VIRI

- Antončič, Boštjan. 2002. *Podjetništvo*. Ljubljana: GV založba.
- Beekun, Rafik Issa in Jamal Badawi. 1999. *Leadership: an Islamic perspective*. Beltsville (Mae.): Amana Publications.
- Chapra, Muhammad Umer. 1992. *Islam and the economic challenge*. Riyadh: International Islamic Publishing House.
- Civici, Enio. 2014. *Sa ndikon feja ne ekonomi*. Tirana: Ekon.al. Fuqia e incentivave. <http://www.ekon.al/2014/10/07/sa-ndikon-feja-ne-ekonomi/> (5. oktober 2020)
- Glas, Miroslav. 2002. *Podjetništvo 2*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenija za šolstvo.
- Harcet, Marjana. 2007. *Alahove neveste: med podrejenostjo in avtonomijo*. Ljubljana: Institutum Studiorum Humanitatis, Fakulteta za podiplomski humanistični študij.
- Hasani, Islam. 2014. Keshilli i Bashkesise Islame - Gjakove. *Etika ne biznes, nga nje perspektive Islame*, 24. marec. <https://www.islamgjakova.net/artikulli.php?id=5971> (20. julij. 2020)
- Hoxha, Myfti Salih F. 2013. *Kurani*. Tirana: K. S. Hoxha..
- Iannaccone, Laurence R. 1998. Introduction to the economics of religion. *Journal of Economic Literature* 36 (3): 1465–1495.
- Kreeft, Peter. 2005. *Faith and reason: The thilosophy of religion*. Boston: Recorded Books.
- Kuratko, Donald F. 2009. *Introduction to entrepreneurship*. S. l.: South-Western Cengage Learning.
- Lajović, Dragan. 2010. *Uvod u biznis*. Podgorica: Ekonomski fakultet.
- Mirković, Mijo. 2008. *Glavni uzroci gospodarske zaostalosti slavenskih naroda*. Zagreb: Dom i svijet.
- Muaremi, Lutfi. 2018. Koha islame. *Etika e biznesit ne islam*, 19. prill. <https://kohaislame.com/etika-e-biznesit-ne-islam/> (18. september 2020).
- Nasr, Seyyd Hossein. 2007. *Islam: religija, zgodovina in civilizacija*. Maribor: Litera.
- Pašić, Ahmed. 2005. *Islam in muslimani v Sloveniji*. Ljubljana: Učila international.
- Rani, Abdul Nasir bin Haji Abdul. 2006. *Sistemi ekonomik në islam*. [Http://sedatislami.com/?faqja=artikulli&id=1090](http://sedatislami.com/?faqja=artikulli&id=1090) (11. oktober 2020).
- Saleem, Muhammad Yusuf. 2013. *Islamic Commercial Law*. Singapore: Wiley.
- Stevenson, Howard H. in J. Carlos Jarillo. 1990. A Paradigm of entrepreneurship: entrepreneurial management. *Strategic Management Journal* 11 (spec. ed.: Corporate entrepreneurship): 17–27.
- Šterbenc, Primož. 2005. *Šiiti: geneza, doktrina in zgodovina odnosov s Suniti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Usmani, Muhammad Taqi. 1998. *An Introduction to Islamic finance*. S. l.: Arham Shamsi.
- Zejno, Muhamed Xhemil. 2019. *Rruga e muslimanit, Akidja islame*. Tirana: Organizata bamirese 'El Haremejn'.
- Ziauddin, Sardar in Zafar Abbas Malik. 2009. *Introducing Islam: a graphic guide*. London: Totem Books.

PRILOGA

Priloga: Vprašanja za intervju

VPRAŠANJA ZA INTERVJU

Prosim, ali se lahko predstavite?

Kaj je vaša glavna dejavnost?

Ali poznate islamska načela? Jih lahko naštejete?

Ali jih upoštevate? Zakaj?

Ali islam kot kulturna in religijska identiteta vpliva na poslovanje?

V čem se vaše poslovanje razlikuje od poslovanja drugih podjetij, v katerih podjetniki niso pripadniki islama?

Ali poznate šeriatsko pravo? Ga upoštevate?

Ali ste bili omejeni z izbiro poslovanja, preden ste se odločili za to dejavnost?

Kaj vas najbolj motivira pri poslovanju? Zakaj ste postali podjetnik? Kateri so bili največji izzivi, s katerimi ste se srečali kot podjetnik?